

Nr 280.

Av herr **Clemedtson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 205 med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom synes oss icke böra vinna riksdagens bifall. Den föreslagna nya lagen avser att ersätta såväl den s. k. norrländska förbudslagen av den 4 maj 1906 som även den för södra och mellersta Sverige gällande provisoriska förbudslagen av den 20 maj 1921. Genom dess antagande skulle det allmänna förbudet för bolag och förening att förvärva fast egendom definitivt utsträckas att gälla hela riket.

Om själva syftet med den förevarande lagstiftningen, nämligen att bevara jorden i den jordbrukande befolkningens ägo, är intet annat än gott att säga. För oss ter sig emellertid frågan om den självägande jordbruksbefolkningens bevarande mindre som en lagstiftningsfråga än som en rent ekonomisk fråga, och innan man över huvud taget överväger ett så allvarligt ingrepp i den enskilde jordägarens fria förfoganderätt över sin egendom som att förbjuda honom att sälja till vem han behagar och sålunda hindra honom att antaga det för honom gynnsammaste köpeanbudet, måste tungt vägande sociala skäl för ett sådant ingripande föreligga. Denna mening omfattas också av lagrådet, som säger, att "ett dylikt ingrepp i den fria handeln icke lärer böra företagas, utan att det blivit genom erfarenheten ådagalagt, att ett verkligt behov därav föreligger". Vi vilja icke förneka, att sådana skäl på sin tid kunde förebringas för stiftande av den norrländska förbudslagen, lika litet som vi vilja förringa denna lagstiftnings betydelse för de delar av landet, där den äger varaktig tillämpning. Vi kunna också medge, att så, som förhållandena under kristiden gestaltade sig på fastighetshandeln område, ett visst fog kunde förefinnas för statsmakterna att inskrida på sätt som skedde den gånge norrlandslagen provisoriskt utsträcktes till riket i övrigt. Vad vi däremot *icke* kunna medgiva är att förhållandena *numera* — i varje fall vad södra Sverige beträffar — äro sådana, att de kunna anses försvara bibehållandet av den nuvarande provisoriska lagstiftningen på området än mindre motivera, att denna förlänas varaktig giltighet. Vi bestrida energiskt, att så är fallet, och vi stödjä oss härvid i första hand på egna iakttagelser men även på de i ärendet hörda myndigheternas utlåtanden. Då dessa i den kungl. propo-

sitionen refereras mycket knapphändigt, tillåta vi oss — i betraktande av ärendets vikt — att något utförligare återge desamma, varvid vi i likhet med Kungl. Maj:t begränsa oss till utlåtanden av länsstyrelserna i de län, för vilka denna lagstiftning f. n. äger endast provisorisk giltighet.

Överståthållarämbetet avstyrker varje förlängning vare sig provisoriskt eller permanent av 1921 års lag.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser, att *därest tiden nu skulle befinnas vara inne* (kurs. av motionärerna) för ersättande av den provisoriska lagen med en definitiv lagstiftning, därvid böra vidtagas vissa jämkningar för att anpassa ifrågavarande lagstiftning, vilken ursprungligen tillkommit såsom en särskild lag för de norrländska landskapen och med dem likställda landsdelar, efter de i flera hänseenden olikartade förhållanden, som äro rådande i andra delar av landet. Länsstyrelsen åberopar i detta sammanhang ett tidigare yttrande av innehåll, att en definitiv lagstiftning med koncessionstvång för bolags jordförvärv bör, i all synnerhet beträffande skogsmark, innehålla medgivanden eller anvisningar, varigenom möjlighet öppnas för sådana jordförvärv i den utsträckning, som från samhällsekonomisk synpunkt må anses erforderlig utan att äventyra lagstiftningens sociala syfte.

Länsstyrelsen vill vidare ifrågasätta, huruvida det kan anses påkallat att utsträcka samma regler, som föreslås för bolags förvärv av enskilds jord, till jordförvärv av bolag från annat bolag. Slutligen anser länsstyrelsen, att det bör tagas under överbäggande, om icke lagen bör inskränkas till att avse endast bolag, sålunda icke ekonomiska föreningar.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Hittills har icke kommit till länsstyrelsens kännedom något fall här i länet, då de intressen, som bestämmelsen om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom avse att skydda, ej kunnat genom tillämpning allenast av bestämmelserna i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. bliva vederbörligen iakttagna. *Förhållandena här i länet torde alltså knappast påkalla, att nuvarande provisoriskt gällande bestämmelser om dylikt förbud ersättas med en definitiv lagstiftning* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser behov icke föreligga för tillämpning inom Södermanlands län av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, som bifogar yttrande från hushållningssällskapets förvaltningsutskott, anför för egen del, att förhållandena inom Östergötlands län *icke torde kräva någon ytterligare förlängning av giltighetstiden för lagen i fråga* (kurs. av motionärerna).

I hushållningssällskapets av länsstyrelsen åberopade yttrande framhålles, att någon förändring i de omständigheter, som tidigare föranlett sällskapet att avstyrka den provisoriska förbudslagens prolongering, icke synes hava inträffat. Föreligger någon förändring, så skulle det möjligen vara den, att, *sedan de under kristiden rådande säregna förhållandena på egendomshandelns område alltmer försvunnit och en viss stabilitet, grundad på mera normala förhållanden, inträtt, behovet av förevarande lagstiftning helt och hållet upphört* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Kalmar län anför, att, så vitt förhållandena i detta län enligt inhämtade upplysningar giva vid handen, *ingen ändring i eller tillägg till lagen*

den 4 maj 1906 angående förbud i visa fall för bolag eller ekonomisk förening att förvärva fast egendom ej synes erforderlig (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Jönköpings län finner det önskvärt, att den provisoriska lagen ersättes med en definitiv lagstiftning. Dock synes denna lagstiftning ej böra gälla för större delen av södra och mellersta Sverige (kurs. av motionärerna), där något verkligt behov av sådan lagstiftning ej torde föreligga och där bolags och föreningars fastighetsförvärv är av jämförelsevis ringa betydelse. Endast sådana trakter, som äro belägna närmast de delar av landet, för vilka lagen den 4 maj 1906 ursprungligen gälde, synas böra medtagas i den definitiva lagstiftningen på grund av den tendens, som bolagen där visat att lägga under sig skogsfastigheter utöver de ganska stora jordinnehav, som de förut där äga.

Länsstyrelsen i Kronobergs län åberopar ett tidigare yttrande i ärendet, i vilket länsstyrelsen anfört, att av vunnit utredning icke syntes kunna dragas den slutsatsen, att för Kronobergs läns vidkommande sociala eller andra missförhållanden påkallade ifrågasatt statsingripande i och för en reglering av fastighetshandeln i det av jordkommissionen angivna syfte. Denna uppfattning har länsstyrelsen icke funnit anledning att frågå. Principiellt vill emellertid länsstyrelsen icke uttala sig emot en lagstiftning — där sådan betingas av verkligt behov — som går ut på att i huvudsak söka bibehålla landets jord åt den självägande bondeklassen och syftar till att i viss mån begränsa och reglera bolags och ekonomiska föreningars förvärv av egendom, varom här är fråga, *men anser å andra sidan en definitiv lagstiftning på området, som kan komma att ersätta nu rådande provisorium, icke böra bringas i tillämpning i de orter, där lagstiftningen icke skulle få någon gagnande uppgift att fylla* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Gotlands län: Under den tid omförmälda lag provisoriskt varit gällande för hela landet har endast i några få fall tillämpning av lagen ifrågakommit inom detta län. — — — Den mark på Gotland, som företrädesvis varit och fortfarande kan bliva ett eftersträvat föremål för bolagsförvärv, är hällmark, vilken förekommer i stor omfattning. Denna marks egentliga värde består i naturtillgången på kalksten. *Ett rationellt utnyttjande av detta värde torde icke kunna förväntas, så länge marken befinner sig i enskilda jordägares händer* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen omnämmer ett fall, där Kungl. Maj:t avslagit framställning om koncession för ett bolag, som driver kalkstensrörelse, å ett område, som huvudsakligen består av hällmark.

Länsstyrelsen i Blekinge län betygar, att, enligt vad inom detta län hittills gjord erfarenhet giver vid handen, *någon lagstiftning angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom icke synes vara erforderlig* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser ifrågavarande lagstiftning sakna betydelse för detta län, då de förhållanden, som föranlett lagens tillkomst beträffande de nordligare landsdelarna, icke kunna sägas föreligga härstädes. Enligt länsstyrelsens mening är sålunda *den ifrågasatta lagstiftningen icke påkallad av förhållandena inom Kristianstads län* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Malmöhus län åberopar ett tidigare yttrande av innebörd, att *några missförhållanden av den art, som föranlett tillkomsten av lagen den 4 maj 1906, icke förekommit inom detta län* (kurs. av motionärerna). Under den tid, den nu provisoriskt gällande lagen av den 20 maj 1921 ägt tillämpning jämväl inom Malmöhus län, har intet förekommit, som föranleder Kungl. Maj:ts befallningshavande att frågå sin förut angivna uppfattning i nämnda hänseende.

Länsstyrelsen i Hallands län åberopar likaledes tidigare yttrande, vari länsstyrelsen uttalat, att den icke har något att erinra mot, att nu stadgade koncessionsplikt för förvärv av jordbruksfastighet bleve även för rikets sydligare delar definitivt samt för hela riket utformad i huvudsaklig överensstämmelse med förslagens bestämmelser. Dock ville länsstyrelsen förorda lindrigare koncessionsgrunder, då ett svenskt bolag eller en svensk ekonomisk förening förvärvade fastighet från annat dylikt bolag eller dylik förening än då det skedde från enskild person. Jämväl då fastighetsförvärv skedde i syfte att giva en bolags- eller föreningsfastighet lämpligt avrundad form eller sammanhängande figur, syntes en lindring i koncessionsvillkoren vara särskilt ur skogsvårdens synpunkt av behovet påkallad.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län erinrar om, att detta län i stort sett är en ren bondebygd, där småbrukarna helt dominera. Några tecken till nämnvärd förskjutning av förhållandena härutinnan hava icke visat sig. Länet är f. ö. ett skogfattigt län. Mogen skog finnes sålunda icke i någon större utsträckning. Stora delar av länet äro däremot så gott som fullständigt skoglösa, om man undantar spridda hagmarker. Man torde ej heller behöva befara någon spekulation i befintliga skogsfastigheter från bolag eller föreningsars sida.

I allmänhet har vid bolags förvärv av jordbruksfastighet inom länet icke visat sig, att dessa vanskött desamma. Tvärtom torde man, därest man bortser från några undantagsfall i stenhuggeridistrikt, kunna påstå, att de av bolag förvärvade egendomar hållits i god hävd och detta i fråga om såväl åker och äng som skogs- och betesmark. Vid sådant förhållande och då bolags och förenings förvärv av fastighet, som avses i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom i länet, är av synnerligen ringa omfattning, torde en *definitiv lagstiftning i förevarande syfte för detta läns vidkommande snarare vara till skada än till gagn* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Älvsborgs län vidhåller sin tidigare uttalade mening om önskvärdheten av att den provisoriska lagstiftningen snarast ersättes med en definitiv lagstiftning, som bättre än den provisoriskt tillämpade norrlandslagstiftningen anpassar sig efter sydsvenska förhållanden. Rörande förhållandena inom länet uttalar länsstyrelsen, att trävaruindustrien fortfarande intar den ställning inom Dalsland, att en återgång till före 1921 års lag rådande rättsförhållanden med sannolikhet skulle leda till en utvidgning av bolagens jordbesittning, som ur social synpunkt icke är önskvärd och därför bör lagligen förhindras. *Liknande förhållanden förekomma ej i länets Västgötadel, varför en lagstiftning av föreslagna art för denna del ej är av något starkare behov påkallad* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen omnämmer två fall, som kommit under länsstyrelsens handläggning, där aktiebolagsformen, på grund av nuvarande lags stränghet, förmenades oförvitliga medborgare att använda för ekonomiskt samarbete, churu någon samhällsskada genom ett medgivande svårligen kunde tänkas uppkomma. Den ena gången gällde det sterbhusdelägare och i det andra fallet konkursborgenärer, och i båda fallen var det huvudsakligen fråga om ungs kogar, som vederbörande önskade behålla, då en omedelbar realisation var oekonomisk för ägaren och med säkerhet även till skada för skogen. Lagen lade emellertid hinder för en dylik anordning med användning av den praktiska aktiebolagsformen.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller, att då de missförhållanden i avseende å jordförvärv inom länet, som under kristiden med dess till spekulationer lockande abnorma jordvärden sporadiskt förekommo inom länet och kunde synas göra lagstiftning i någon mån önskvärd, efter så småningom numera inträdda

normala förhållanden icke vidare förekomma och ej heller synas vara att ytterligare befara, länsstyrelsen för länets vidkommande *icke finner lagstiftningsåtgärder erforderliga i nu förevarande hänseenden* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Örebro län anser, att lagen inom länet tillämpats så kort tid och under sådana förhållanden i övrigt att något säkert bedömande av dess verkningar ännu knappast kan ske. Vid sådant förhållande synes det länsstyrelsen *icke lämpligt att redan nu besluta en definitiv lagstiftning i ämnet* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Då länsstyrelsen hyser den uppfattningen, att 1906 års förbudslag icke ens provisoriskt är behöflig för detta läns vidkommande, *saknar länsstyrelsen anledning tillstyrka, att den definitivt göres gällande för hela riket* (kurs. av motionärerna).

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser däremot, att nu gällande förbudslag är av behovet påkallad och att gällande provisorium borde ersättas med en definitiv lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med förbudslagen av den 4 maj 1906.

Samma mening uttalas av *Länsstyrelsen i Gävleborgs län*.

Länsstyrelsen åberopar yttrande av hushållningssällskapets förvaltningsutskott av innehåll, att vidkommande Gävleborgs län skäl icke föreligga att göra någon skillnad för olika delar av länet. De förhållanden, som lagen den 4 maj 1906 avsett, äro enligt förvaltningsutskottets mening inom de delar av länet, lagen icke berört, av ungefär samma natur som inom lagens giltighetsområde i länet.

Såsom av det ovan anförda framgår ha av de i ärendet hörda länsstyrelserna de allra flesta vitsordat, att något behov av den ifrågavarande lagstiftningen för mellersta och södra Sveriges del icke förefinnes. I själva verket gå länsstyrelsernas yttranden så avgjort i avstyrkande riktning, att det närmast är ägnat att förvåna, att Kungl. Maj:t velat lägga fram ett förslag, som äger så litet stöd hos myndigheterna. Undantag från regeln utgöra — utom länsstyrelserna i Kopparbergs län och Gävleborgs, inom vilkas områden den ursprungliga norrländska förbudslagen delvis är gällande och vilkas yttranden torde böra ses mot bakgrunden härav — länsstyrelserna i Hallands län och Älvsborgs, vilka tillstyrka en definitiv lagstiftning, länsstyrelsen i Stockholms län, som dock ifrågasätter, huruvida tiden för en definitiv lagstiftning nu är inne, samt länsstyrelserna i Kronobergs län och Jönköpings, vilka visserligen icke motsätta sig en definitiv lagstiftning i ämnet, men anse, att denna icke bör erhålla tillämpning annat än i vissa delar av mellersta och södra Sverige. Det är emellertid att märka, att de länsstyrelser, vilka tillstyrka — eller i varje fall icke avstyrka — en definitiv lagstiftning, göra detta under uttryckligt framhållande av vissa önskemål i avseende å lagens utformning, vilka icke blivit tillbörligt beaktade i den föreliggande propositionen. Något försök att anpassa lagen efter de skiftande förhållandena i mellersta och södra Sverige har Kungl. Maj:t icke gjort. På viktiga punkter företer det nu föreliggande förslaget snarast en skärpning av själva norrlandslagen. Vi vilja i det avseendet endast fästa uppmärksamheten på, att förslaget bortskär den rätt, som norrlandslagen medger bolagen, att utan koncession förvärva jord från varandra.

Några länsstyrelser, vilka avstyrka definitiv lagstiftning för hela riket, hava däremot, som av ovanstående framgår, antytt önskvärdheten av, att området för den nuvarande norrlandslagens tillämplighet utsträcker till vissa mellansvenska provinser, vilka i förevarande avseende förete stora likheter med dem, för vilka 1906 års lag äger giltighet. Mot ett sådant utsträckande av lagens tillämpningsområde, om och i den mån erfarenheten ådagalägger att ett verkligt behov därav är för handen, finnes från våra utgångspunkter ingenting att erinra. Visserligen anför lagrådet, som eljes synes hava varit inne på denna tanke men avstått från att fullfölja den, att "det torde möta alltför stora praktiska svårigheter att avgränsa de områden, å vilka förbudslagstiftningens tillämpande icke må vara av behovet påkallat". Härtill torde dock kunna anmärkas, att det tidigare icke visat sig omöjligt att utsträcka den ursprungliga norrlandslagens tillämpningsområde dels 1912 till de delar av Hälsingland, som från början undantagits, och dels 1917 till Värmland, och vi förmena, att det icke behöver möta större svårigheter att utsträcka den till vissa angränsande provinser, därest behov därav verkligen visas föreligga. Då det givetvis måste ankomma på Kungl. Maj:t att därvid taga initiativ och då ärendet, av länsstyrelsernas yttranden att döma, i alla händelser icke är av brändskande natur, sakna vi anledning att nu framställa annat yrkande än om avslag på Kungl. Maj:ts föreliggande proposition. Vi anse oss så mycket hellre kunna framställa detta yrkande, som ett bifall till detsamma för södra Sveriges del endast betyder en återgång till normala förhållanden, varför tiden nu synes vara inne, och för Norrlands del icke får någon annan betydelse än att 1906 års lag fortfar att gälla oförändrad.

Under åberopande av vad vi sålunda anfört tillåta vi oss hemställa,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 205 med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m. icke måtte vinna riksdagens bifall.

Stockholm den 16 april 1925.

J. Clemetson.

Nils Ant. Nilsson.

J. B. Johansson.